

УДК 340.61; 341

*Олена Леонідівна Львова,
старший науковий співробітник
відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник*

*Ірина Романівна Іванів,
студентка факультету соціології і права
НТУУ «КПІ» ім. Ігоря Сікорського*

МОРАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ БІОЕТИКИ У КОНТЕКСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРАВОВА ТЕОРІЯ І МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА

Постановка проблеми. Права людини, засновані на принципах свободи, рівності та справедливості, мають універсальний характер. Загально визнаними в міжнародному праві фундаментальними правами людини є, зокрема: право на життя; право на незастосування до особи тортур, насилля або іншого жорстокого чи принижуючого гідність поводження або покарання; право на недоторканність приватного життя, особистої і сімейної таємниці, захист своєї честі і гідності, свободи совісті і віросповідання; право на судовий захист тощо [17, с. 710].

Втім, не зважаючи на згадану вище універсальність даних прав, на сучасному етапі виявляються глибокі розбіжності в царині прав людини, особливо там, де і коли виникає потреба в захисті самої ідеї прав людини чи коли пропонується покращена інтерпретація прав людини у питаннях співвідношення моралі й етики та їхніх відносин з правом. Врешті-решт, це призводить до різних поглядів щодо значення, обсягу й обґрунтованості прав людини [6, с. 70].

Окрім того, неабияким викликом стосовно уявлення про природу людини, також щодо поняття й сутності права та його взаємодії з нормами суспільної моралі, є сучасні процеси глобалізації, які відбуваються у сфері прав людини, зокрема, у контексті дискусійних питань біоетики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Біоетичні питання все частіше досліджуються у працях авторів, які працюють у різних галузях наукових знань, серед них: Е. Згречча, Рамон Л. Лукас, Ж. Судо, Б. Юдін, А. Іванюшкін, Ю. Лопухін, В. Р. Поттер, Р. Рудий, М. Чашин, І. Бойко та ін. Безпосередньо міжнародно-правові проблеми біоетики розглядають П. Вітте, М. Медведєва, С. Стеценко, А. Абашидзе, Г. Терешкевич, Є. Тарасьянц, Н. Седова, А. Овсюк, П. Тищенко та ін.

Мета статті. Метою статті є теоретико-правове дослідження морально-правових засад біоетики у контексті прав людини та аналіз міжнародної практики у даній сфері.

Основні результати дослідження. Чисельні автори акцентують увагу на тому, що оскільки глобалізаційні процеси прямують до універсалізації прав людини, то це виявляє проблему її критеріїв. Зокрема, Р. Хабіров стверджує, що універсальність прав людини заснована на цінностях християнської (західної) цивілізації та ґрунтується на прийнятності та загально визнаності стандартів для кожної держави [15, с. 7]. О. Смірнова у зазначеному контексті акцентує увагу на ідеях справедливості, добра, загального блага у різних сферах суспільних відносин. Виходячи з цього, вчена стисло називає глобалізацією «суто позитивний у своїй меті рух, сенс якого зводиться до досягнення Добра» [13, с. 41-42]. Виходячи із цих тез, можна констатувати, що природа людини та її сутність, біологічна чи соціальна, у взаємодії з правом, що прямує до універсальності, своїм результатом повинна мати загальне благо, добро і збереження ідентичності людини, що є цілком справедливим

по відношенню до неї. Згадане прямо вказує на проблему етики і моралі, «золотим стандартом» яких завжди були вчинки добра і справедливості.

І сьогодні саме підміна цієї мети, чи то байдужість щодо неї, чи, скоріше за все, втрата ціннісного фундаменту у розумінні природи людини і права, стало загрозою глобального масштабу. І, як наголошується в літературі, це зумовило необхідність пошуку адекватної відповіді з боку науково-технічного процесу в галузі біомедицини, як для природного (фізичного) буття людини, так і збереження її моральної ідентичності [16].

Ван Ранслер Поттер, якого вважають «батьком біоетики», пропонував розуміти біоетику як науку виживання, що повинна бути не просто наукою, а новою мудрістю, яка об'єднала б найважливіші і вкрай необхідні елементи – біологічні знання і загальні людські цінності. Втім, більшість учених визначають біоетику як науку, що вивчає, досліджує та аналізує людські дії, з точки зору моральності в біологічно-медичній галузі та сфері охорони здоров'я стосовно їх відповідності моральним нормам та цінностям [9, с. 296].

Однак у пошуках сутності будь-якого явища необхідно звертатися до коріння та його передумов. У даному контексті українські дослідники пишуть, що головною передумовою формування біоетики як наукової дисципліни є розрив між етичними цінностями гуманістичної культури в широкому розумінні цього слова і біологічними наслідками науково-технічного прогресу, який у XX сторіччі став непрогнозованим, неконтрольованим і представляє загрозу для людини як біологічного виду і всього життя на планеті Земля.

Винятковий внесок у формування нових принципів і критеріїв поведінки в біомедичному просторі зробив Нюрнберзький процес (1945-1946), на якому був проаналізований принципово новий юридичний і деонтологічний прецедент. Біоетика, таким чином, покликана сприяти подоланню розмежування методологій природних і гуманітарних наук (відоме як «сперечання між фізиками і ліриками»), розбіжностей між знаннями і моральними цінностями [7, с. 35].

До біоетичних проблем, як правило, відносять етичні питання абортів; контрацепції і нових репродуктивних технологій (штучне запліднення, сурогатне материнство); проведення експериментів на людині і тваринах; отримання інформованої згоди і забезпечення прав пацієнтів; визначення смерті, самогубства і евтаназії; проблеми відношення до вмираючих хворих (госписи); демографічної політики і планування сім'ї; генетики (зокрема проблеми досліджень геномів, генної інженерії і генотерапії); трансплантології; справедливості в охороні здоров'я; клонування людини, маніпуляцій із стовбуровими клітинами і ряд інших.

Зазначені питання, що пов'язані з прогресом генетики, геномики, фармакології, трансплантології, біотехнології, клонування, набувають усе більшого значення як напрямок міжнародно-правового пошуку у контексті забезпечення та захисту прав людини. В юридичній літературі вказується на формування «біоправа», «біоетичного законодавства», «біоетичних прав людини» [3, с. 196]. Таким чином відбувається поєднання можливостей та мети медицини і права.

Як пише О. Чехомова, розгляд питання про взаємодію біоетики і права доцільно проводити, виділивши певні рівні біоетики: 1) теоретичний, пов'язаний з фактами і поняттями; 2) практичний, обумовлений встановленням певних норм і правил поведінки, контролем за їх виконанням і оцінкою результатів виконання/невиконання норм; 3) прикладний, пов'язаний з індивідуальною поведінкою, сформованої на основі відповідних знань (або їх відсутності), що регулюється відповідними нормами. Згідно з цим: теоретична біоетика – це сукупність знань про ставлення людини до живого, представлена у вигляді аксіологічного дискурсу. Предметом теоретичної біоетики є ставлення до живого; методом – відкрите раціональне обговорення; мова – етичні категорії та поняття; суб'єкт чітко не визначено; практична біоетика – інституційно оформлена нормативна регуляція і ціннісна експертиза ставлення людини до живого. Приписи оформляються у вигляді кодексів, клятв, хартій, декларацій та інших подібних документів, які є юридичними. Суб'єктами практичної біоетики є етичні комітети, комісії, консультанти; способами оцінки – співвіднесення вчинків і намірів із зазначеними приписами; санкції – неформальні;

– прикладна біоетика – опис конкретних ситуацій поведінки людини по відношенню до живого; індивідуалізована оцінка; приватні рекомендації; апелює до морального свідомості конкретної особистості.

Поза будь-якими сумнівами, біоетика взаємодіє насамперед з медичним правом, але настільки ж очевидна взаємодія її з конституційним, цивільним, кримінальним і адміністративним законодавством, а також загальновизнаними нормами міжнародного права [16]. Окрім цього, очевидною

складовою біоетики є аксіологічна складова як у розумінні природи людини та оцінки її ставлення до життя, так і щодо відповідної нормативної регуляції.

Людина може впливати на природу по-різному: грубо втручатися в неї і завдавати невідворотної шкоди, але й може охороняти її, зберігати природні ресурси за допомогою сучасних технологій. Однак, і сама людина може піддаватися радикальній трансформації, що призводитиме до розмивання меж її відповідальності як суб'єкта впливу на навколишнє середовище і докорінно змінюватиме біологічні та соціальні потреби людини в аспекті особистісної ідентифікації і безпеки існування.

Так, біоетика, на відміну від медичної деонтології, наділена універсальним моральним статусом і має глибоке філософське коріння. Межі життя втрачають природний зміст, початок і кінець життя людини можна розглядати як багатоетапний процес, обумовлений культурними детермінантами, що неминуче призводить до етичних колізій у сфері біомедицини. Тема меж виникає в дискусіях про допустимість штучного абортів, про моральний статус ембріонів і плода, а в суперечках про застосування допоміжних репродуктивних технологій піднімається питання «зайвих» ембріонів. Питання про кінцеву межу життя постає у зв'язку з необхідністю встановлення критеріїв смерті, і це має значення для проведення заходів з трансплантації, а також для визначення особистісного статусу в процесі обговорення проблеми евтаназії.

Біоетика вивчає спірні й неоднозначні проблеми і пропонує проведення гуманітарної експертизи, яка покликана оцінити аргументи як на користь розвитку творчого потенціалу людини, зміцнення її здоров'я і попередження передчасної смерті, так і доводи на користь збереження ідентичності людини в її духовно-тілесній цілісності. Біоетичні принципи, висунуті В. Р. Поттером – смирення, відповідальності та компетентності, а також принципи «неспричинення шкоди», «благодіяння», «справедливості», «поваги автономії» можуть розглядатися як підстави процесу контролю розвитку біотехнологій, вони допоможуть обмежити надмірні ризики, не закриваючи шлях людству до збереження здоров'я [8, с. 31-32].

Згадані етичні принципи є одночасно принципами й цінностями права, що особливо актуалізує перехресні наукові пошуки.

Але варто зазначити, що дослідження правових категорій з точки зору теорії у будь-якому випадку пов'язані з відповідною юридичною практикою, за допомогою якої відбувається невпинний процес нагромадження необхідного емпіричного багажу та його постійне вдосконалення на основі позитивного досвіду різних держав, а також вивчення міжнародного правопорядку та міжнародних біоетичних правових стандартів [9, с. 297].

Однією із тих проблем, що потребують детального аналізу через призму біоетики можна назвати аборт. Відсутність, зокрема, в українському законодавстві правового встановлення моменту життя людини неминуче призводить до питання про штучне переривання вагітності. Причому право на життя ненародженої дитини співвідноситься з правом жінки на репродуктивний вибір, змістом якого є можливість вільно вирішувати питання про кількість дітей і «проміжки між їх народженням та доступу до інформації, освіти, а також засобів, які дозволяють їм здійснити це право».

На нашу думку, ч. 6 ст. 281 Цивільного кодексу України, де передбачається право жінки за її бажанням на штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, суперечить моральним засадам суспільства. Більше того, сучасні дослідження, що проводилися з початку 2020 р., свідчать про те, що кількість абортів невпинно зростає, і, за період існування пандемії COVID-19, унаслідок абортів було позбавлено права народитися у 27 разів більше ненароджених дітей, ніж загинуло від COVID-19 [11].

Отже, аборти створюють одну із найглобальніших проблем людства – демографічну кризу. Одним із шляхів подолання демографічних проблем вважають застосування нових репродуктивних технологій, а саме, штучного запліднення.

Серед видів репродуктивних технологій у сучасній медицині розрізняють три [1, с. 296]: 1) інтракорпоральні технології (введення чоловічого сім'я; перенесення гамет у фаллопієві труби; інші подібні технології); 2) екстракорпоральні технології – запліднення у пробірці та перенесення ембріона та подібні технології; введення сперматозоїда всередину яйцеклітини; 3) сурогатне материнство.

Звертаючись до моральних засад таких репродуктивних технологій, слід наголосити, що християнська церква фактично дозволяє інтракорпоральні технології, якщо вони стосуються саме подружньої пари, і клітини, які використовують при штучному заплідненні, належать чоловікові і дружині. Цю позицію висловлювали Папа Пій XII та Павло VI в енцикліці «*Humanae vitae*», а пізніше і Конгрегація у справах віровчення в Інструкції «*Donum vitae*», де закріплено, що під час

застосування допоміжних репродуктивних технологій постає необхідність у збереженні духовно-фізичної єдності подружнього акту. Втручання гінеколога можна вважати дозволеним за умови, якщо це сприятиме ефективності такого акту (у здійсненні його дітородної функції), але в жодному разі не замінюватиме його.

З огляду на це І. Бойко пише, що штучна гомологічна інсемінація в рамках подружжя може бути допустимою виключно у тих випадках, коли технічні засоби не замінюють собою подружнього акту, але служать для полегшення і допомоги, щоб акт досяг своєї природної мети [2, с. 15].

Оскільки екстракорпоральні технології по своїй суті практично ідентичні інтракорпоральним технологіям, позиція церкви щодо них аналогічна. Проте в обидвох випадках, виникають етичні питання, що потребують вирішення, зокрема, проблема збереження анонімності донора, визначення статусу зародка, що з'явився внаслідок застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Третій спосіб репродуктивних технологій породжує дискусії у наукових колах, що спровоковані різними моральними та етичними поглядами дослідників. З огляду на це, в науці є як прихильники, так і противники сурогатного материнства. Одні вважають, що цей метод є новою формою торгівлі жінки своїм тілом, за якого вона стає «живим інкубатором», таку позицію висловлює, зокрема, М. Тофтул [14].

Також обґрунтовується думка, що сурогатне материнство сприяє експлуатації жінок, а деякі церковні групи вбачають у ній дегуманізуючу, аморальну тенденцію, яка підриває святість шлюбу та сім'ї. Існують також побоювання, що деяких сурогатних матерів може психологічно травмувати необхідність віддати «свою» дитину після встановлення з нею зв'язку, який утворився під час дев'ятимісячної вагітності та пологів (навіть якщо спочатку жінці здавалось, що вона зможе розлучитись із такою дитиною без особливих переживань) [12, с. 16].

Також ситуація у Києві, яка склалася із дітьми, народженими в результаті сурогатного материнства в період пандемії коронавірусу і закриття кордонів, внаслідок чого діти не змогли потрапити до своїх біологічних батьків-замовників, свідчить про недосконалість у цій сфері, яка не гарантує безпеки дітей та порушує як їх права, так і права жінки, що їх народила, зокрема, нівелює ідею гідності людини. В процесі глобалізації слід звернути увагу на те, що розвинуті європейські країни, такі, як-то Португалія, Норвегія, Швеція, Швейцарія, Франція та ін., – там забороняють даний вид репродуктивних технологій під загрозою кримінального покарання, тим паче, на комерційній основі. Експерти констатують, що Україна стає міжнародним онлайн-магазином із немовлятами. Але жодна держава не зобов'язана забезпечити кожному сім'ю дитиною, тим більше, іноземних громадян, а майже 90 % замовників є саме такими. Використання тіла жінки з цією метою вважається аморальним і таким, що принижує гідність людини [4].

На нашу думку, розглядаючи проблемні питання сурогатного материнства, також варто звертати увагу не лише на становище жінки, що виношує дитину, а й на дитину, що народиться із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій. Законодавством України, а саме ст. 226 Сімейного кодексу України (далі – СК України), закріплюється право на таємницю усиновлення. Проте, згідно з ч. 3 цієї ж статті СК України, особа, яка була усиновлена, має право після досягнення нею чотирнадцяти років на одержання інформації щодо свого усиновлення. Отже, як ми розуміємо зі змісту цієї норми, усиновлена дитина має право дізнатися інформацію про своє походження, на відміну від дитини, що народилася із застосування такої допоміжної репродуктивної технології як сурогатне материнство.

У зв'язку із невинним розвитком генної інженерії, набуває актуальності дослідження терапевтичного і репродуктивного клонування через призму біоетики. Насамперед варто зазначити, що Закон України «Про заборону репродуктивного клонування» № 2231-IV від 14.12.2004 р. визначає клонування людини як «створення людини, яка генетично ідентична іншій живій або померлій людині, шляхом перенесення у залишену без ядра жіночу статеву клітину ядра соматичної клітини людини».

На нашу думку, також доречним є таке визначення: «клонування – це біотехнологічний і генетичний процес, який полягає у створенні копій організмів (клонів) нестатевим шляхом, поміщуючи клітину донора в організм сурогатної матері». Водночас, ми погоджуємося, що клонування – це маніпуляція, яка порушує унікальність кожного, створює небезпеку зародження (посилення) дискримінації в аспекті «генетично кращого» населення, а також може призвести до того, що в один момент людина може стати просто біологічним матеріалом (у випадку, якщо клон будуть використовувати як джерело для трансплантації органів). Саме тому клонування законодавчо заборонене і у світі, і в Україні.

У ст. 11 Загальної декларації про геном людини та права людини від 11.11.1997 р. вказується, що не допускається практика, що суперечить людській гідності, особливо практика клонування в цілях відтворення людської особи [5].

Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини, Конвенція про права людини та біомедицину, прийнята 04.04.1997 р., тоді ж деякі країни Європи підписали Додатковий протокол про заборону клонування людини до Конвенції Ради Європи «Про права людини та біомедицини» 1997 р. У цій Конвенції також міститься заборона клонування людини з метою створення нового організму, що ідентичний тому, який колись існував чи існує сьогодні.

Отже, у кожному із вищезгаданих нормативно-правових актів йдеться саме про репродуктивне, а не терапевтичне клонування. А що стосується саме терапевтичного клонування, це питання взагалі не є висвітленим в законодавстві України. Проте законодавством України забороняється клонування, як створення окремої людини, але ембріона, з якого отримують органи, що необхідні для подальшого застосування у сфері медицини, не можна вважати людиною. У цьому спостерігається серйозна правова колізія. Хоча і питання того, чи є ембріон людиною, викликає багато дискусій, проте, оскільки в Україні вбивство ембріона, тобто аборт, є дозволеним, а от за вбивство людини передбачена кримінальна відповідальність, то можна зробити висновок, що ембріон не є людиною, а отже, і терапевтичне клонування не є законодавчо забороненим, що з морально-етичної точки зору, проведення маніпуляцій зі стовбуровими клітинами штучно створеного організму є неправильним, проте, з іншої сторони, таким чином можна вирішити проблему відсутності анатомічних матеріалів, які можна трансплантувати тим, хто цього потребує. Такої позиції дотримується і Є. Міхньова, яка зазначає, що використання вирощені штучно ембріональні стовбурові клітини – це майбутнє медицини [10, с. 193].

Звісно, що терапевтичне клонування набуває важливого значення для збереження життя людей у зв'язку із відсутністю достатньої кількості органів природного походження, які могли б сприяти рятуванню життя людини.

Ця проблема стала актуальнішою і внаслідок прийняття нового Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» 2427-VIII від 2 січня 2020 р., за яким виникає презумпція незгоди. Тобто від дня набуття чинності цього закону стає неможливим трансплантація органів від трупа цього донора живій людині, якщо нею попередньо за життя не була надана на це згода. Враховуючи те, як складно людям на психологічному рівні переконати себе у потребі написати таку згоду, можна припустити, що цей закон може знищити інститут трансплантації загалом.

На нашу думку, задля того, щоб не діяти всупереч принципам моралі і етики, які відображають природне право, доцільніше вилучити із Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» п. 1 ст. 16, де вказано: «Кожна повнолітня дієздатна особа має право надати письмову згоду або незгоду на вилучення анатомічних матеріалів з її тіла для трансплантації та/або виготовлення біоімплантів після визначення її стану як незворотна смерть (смерть мозку або біологічна смерть) відповідно до закону (далі – згода або незгода на посмертне донорство)». Пропонуємо замінити презумпцію незгоди на презумпцію згоди, зважаючи на те, що орган, який не потрібен тілу людини після смерті, може зберегти життя іншій людині. Ми вважаємо, що це допоможе уникнути використання технологій, що суперечать моральним засадам людства.

Висновки. Отже, з огляду на викладене вище, можна констатувати, що природа людини та її сутність, біологічна чи соціальна, у взаємодії з правом, своїм результатом повинна мати загальне благо, добро і збереження ідентичності людини, що відображає природність її прав. Оскільки біоетика як наука про виживання поєднує у собі біологічні знання і загальні людські цінності, то морально-правовими засадами біоетики можна вважати природні права людини, її честь та гідність, на захист яких має стати саме право і закон, зокрема, з метою забезпечення природного (фізичного) буття людини, та збереження її моральної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Бачинська Л. Ю. Біоетичні проблеми штучного запліднення // Порівняльне аналітичне право. № 6. 2016. С. 296-299. URL: http://www.pap.in.ua/6_2016/87.pdf
2. Бойко І. Біоетика. Львів: Вид-во Укр. Католицького Університету, 2008. 178 с.
3. Гулевська Г. Ю., Сергеева С. М. Біоетика та права людини: міжнародно-правовий аспект // Філософія права. 2011. № 3. С. 196-200.

4. *Дитина на замовлення: підводні камені сурогатного материнства*. Репортаж «Магнолія-ТВ» від 20.05.2020 р. // Сайт телеканалу «Магнолія-ТВ». URL: <https://magnolia-tv.com/news/37821-ditina-na-zamovlennya-pidvodni-kameni-surogatnogo-materinstva-video>
5. *Загальна декларація про геном людини*, прийнята Генеральною конференцією ЮНЕСКО 11 листопада 1997 р. // URL: <http://unesco.org.ua/ua/archive/documents/acts/>
6. *Загоруй І. С.* Поняття «права людини»: теоретико-правові підходи до розуміння прав людини // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренко. 2016. № 2. С. 66-62.
7. *Запорожан В. М., Аряев М. Л.* Біоетика та біобезпека. Київ : Здоров'я, 2013. 456 с.
8. *Кетова Т. Н.* Биоэтика как этап развития гуманизма // Ученые записки СПбГМУ им. И. П. Павлова. Том XXII. № 4. 2015. С. 31-34.
9. *Лур'є К. І.* Сучасні біоетичні аспекти і міжнародне право // Вісник ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія». Том 17. Вип. 2 (58). С. 296-299.
10. *Міхньова Є. Г.* Міжнародно-правові аспекти регулювання клонування // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2009. № 83 (2). С. 188-196.
11. *Понад 10 мільйонів абортів зроблено під час карантину, це в 27 разів більше, ніж загинуло від коронавірусу* // Сайт ГО «Всеукраїнський Собор», 04.06.2020 р. URL: <https://sobor.com.ua/news/10-milioniv-abortiv-pid-chas-karantinu>
12. *Руженков В.* Основы медицинской биоэтики : учеб. пособие. / В. Руженков, А. Боева, Е. Дикарев. Белгород : Белгород. гос. ун-т, 2009. 289 с.
13. *Смирнова Е. С.* Проблемы правового статуса иностранцев в условиях глобализации : автореф. дисс. ...докт. юрид. наук : 12.00.10. М., 2009. 60 с.
14. *Тофтун М. Г.* Етика : навч. посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2005. 416 с.
15. *Хабиров Р. Ф.* Актуальные проблемы соотношения понятий права человека, суверенитета, государства // История государства и права. 2007. № 23. С. 5-9.
16. *Чехомова О. В.* К вопросу о взаимодействии административного права с практической и прикладной биоэтикой // Философия права. 2010. С. 33-37. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-vzaimodeystvii-administrativnogo-prava-s-prakticheskoy-i-prikladnoy-bioetikoy>
17. *Шемшученко Ю. С.* Права людини // Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Т. 4.: Н – П. Київ : Вид-во «Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана», 2002. 765 с.

References

1. *Bachynska L. Yu.* Bioetychni problemy shtuchnoho zaplidnennia // Porivnialne analitychne pravo. № 6. 2016. S. 296-299. URL: http://www.pap.in.ua/6_2016/87.pdf
2. *Boiko I.* Bioetyka. Lviv : Vyd-vo Ukr. Katolytskoho Universytetu, 2008. 178 s.
3. *Hulievska H. Yu., Serhieieva S. M.* Bioetyka ta prava liudyny: mizhnarodno-pravovyi aspekt // Filosofiia prava. 2011. № 3. S. 196-200.
4. *Dytyna na zamovlennia: pidvodni kameni surohatnoho materynstva*. Reportazh «Mahnoliia-TV» vid 20.05.2020 r. // Sait telekanalu «Mahnoliia-TV». URL: <https://magnolia-tv.com/news/37821-ditina-na-zamovlennya-pidvodni-kameni-surogatnogo-materinstva-video>
5. *Zahalna deklaratsiia pro henom liudyny*, pryinyata Heneralnoi konferentsiiei YuNESKO 11 lystopada 1997 r. // URL: <http://unesco.org.ua/ua/archive/documents/acts/>
6. *Zahorui I. S.* Poniattia «prava liudyny»: teoretyko-pravovi pidkhody do rozuminnia prav liudyny // Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav im. E. O. Didorenko. 2016. № 2. S. 66-62.
7. *Zaporozhan V. M., Ariaiev M. L.* Bioetyka ta biobezpeka. Kyiv : Zdorovia, 2013. 456 s.
8. *Ketova T. N.* Byoetyka kak etap razvytiya hummannyzma // Uchënye zapysky SPbHMu im. Y. P. Pavlova. Tom KhKhII. № 4. 2015. S. 31-34.
9. *Lurie K. I.* Suchasni bioetychni aspekty i mizhnarodne pravo // Visnyk VDNZU «Ukrainska medychna stomatolohichna akademiia». Tom 17. Vyp. 2 (58). S. 296-299.
10. *Mikhnova Ye. H.* Mizhnarodno-pravovi aspekty rehuliuвання klonuvannya // Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn. 2009. № 83 (2). S. 188-196.
11. *Ponad 10 milioniv abortiv зроблено під час карантину, тсе в 27 разів бiльше, нiзх загиноуло від коронавірусу* // Sait HO «Vseukrainskyi Sobor», 04.06.2020 r. URL: <https://sobor.com.ua/news/10-milioniv-abortiv-pid-chas-karantinu>
12. *Ruzhenkov V.* Osnovy medytynskoi byoetyky: ucheb. posobyie. / V. Ruzhenkov, A. Boeva, E. Dykarev. Belhorod : Belhorod. hos. un-t, 2009. 289 s.
13. *Smyrnova E. S.* Problemy pravovoho statusa ynostrantsev v usloviakh hlobalyzatsyy : avtoref. dyss. ...dokt. yuryd. nauk : 12.00.10. M., 2009. 60 s.
14. *Toftul M. H.* Etyka : navchalnyi posibnyk. Kyiv : Vyd. tsentr «Akademiia», 2005. 416 s.
15. *Khabyrov R. F.* Aktualnye problemy sootnosheniya poniatyi prava cheloveka, suverenyteta, hosudarstva // Ystoryia hosudarstva y prava. 2007. № 23. S. 5-9.

16. Chekhomova O. V. K voprosu o vzaymodeistviy admynystrativnoho prava s prakticheskoi y prykladnoi byoztykoi // *Fylosofiya prava*. 2010. S. 33-37. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-vzaimodeystvii-administrativnogo-prava-s-prakticheskoy-i-prikladnoy-bioetikoy>
17. Shemshuchenko Yu. S. Prava liudyny // *Yurydychna entsyklopediia* : v 6 t. / redkol.: Yu. S. Shemshuchenko (holova redkol.) ta in. T. 4.: N – P. Kyiv : Vyd-vo «Ukr. entsyklopediia im. M. P. Bazhana», 2002. 765 s.

Львова О. Л., Іванів І. Р. Морально-правові засади біоетики у контексті прав людини: правова теорія і міжнародна практика

У статті розглядаються проблеми, які стосуються взаємодії біоетики і права, а також тих питань, що є похідними. Було проаналізовано і охарактеризовано погляди на низку проблемних біоетичних питань з медичної, морально-релігійної та юридичної точок зору. Зокрема, особлива увага у статті звертається на проблеми штучного переривання вагітності, допоміжні репродуктивні технології, репродуктивне та терапевтичне клонування. Завданням статті було також дослідження сутності біоетики як окремої науки та виявлення підстав виникнення біоетичних проблем.

Як висновок наголошується, що оскільки біоетика як наука про виживання поєднує у собі біологічні знання і загальні людські цінності, то морально-правовими засадами біоетики можна вважати природні права людини, її честь та гідність, на захист яких має стати саме право і закон, з метою забезпечення природного (фізичного) існування людини, та збереження її моральної ідентичності.

Ключові слова: права людини, мораль, біоетика, аборт, репродуктивні технології, клонування.

Lvova O. L., Ivaniv I. R. The moral and legal foundations of bioethics in the context of human rights: legal theory and international practice

Modern processes of globalization taking place in the field of law are a great challenge to the idea of human nature, which is recognized in Ukraine as the highest social value, as well as to the concept and essence of law itself.

In our opinion, this is a threat on a global scale and necessitates the search for an adequate response to the threat from the scientific and technical process in the field of biomedicine, both for the natural (physical) existence of man and the preservation of his moral identity. In fact, these foundations have become the prerequisites for the development of the science of bioethics.

Bioethics studies controversial and ambiguous issues and proposes a humanitarian examination, which aims to assess the arguments in favor of the development of human creativity, health and prevention of premature death, and arguments in favor of preserving human identity in its spiritual and physical integrity.

The purpose of the article is to study the essence of controversial bioethical problems, the reasons for their occurrence and prospects for solving these problems. human, manipulation of stem cells and others.

Bioethical issues usually include the ethical issues of abortion; contraception and new reproductive technologies (artificial insemination, surrogacy); conducting experiments on humans and animals; obtaining informed consent and ensuring patients' rights; determination of death, suicide and euthanasia; problems in relation to dying patients (hospices); demographic policy and family planning; genetics (including problems of genome research, genetic engineering and gene therapy); transplantology; health equity; human cloning, manipulation of stem cells and others.

These issues related to the progress of genetics, genomics, pharmacology, transplantation, biotechnology, cloning are becoming increasingly important as a direction of international law in the context of ensuring and protecting human rights. IN legal literature indicates the formation of «biolaw», «bioethical legislation», «bioethical human rights». Thus there is a combination of possibilities and purposes of medicine and law.

In our article, we have explored only some of these issues, which are currently the most relevant, debatable, and therefore require detailed analysis. These include, in our view, the legal status of the embryo, therapeutic and reproductive cloning, abortion, the use of assisted reproductive technologies and organ transplantation.

In order to adequately cover these issues, we compare the rules of law governing these debatable issues with the views of church representatives and scholars on these issues. We also proposed changes that need to be made to the legislation of Ukraine so that the rules of law governing these issues meet the moral and ethical principles.

As a conclusion is marked, that as bioethics as science dealing with survival combines in itself biological knowledge and general human values, then it is possible to consider natural human rights, her honour and dignity morally-legal principles of bioethics, a self right and law must become on defence of that, in particular, with the aim of providing of natural (physical) existence of man, and maintenance of her moral identity.

Keywords: human rights, moral, bioethics, abortion, reproductive technologies, cloning.

DOI: 10.33663/2524-017X-2020-11-55